

KONCEPCJA SZKÓŁ DOKTORSKICH W UNIWERSYTECIE PEDAGOGICZNYM

Wersja 2.7

Wstęp

Podstawą opracowania niniejszej koncepcji były akty prawne (odpowiednie art. *Konstytucji dla Nauki* [KDN] i *Przepisów wprowadzających* [PW]), informacje na temat możliwości organizacyjnych i finansowych Uniwersytetu Pedagogicznego tudzież jego celów strategicznych. W pierwszym zakresie odpowiednie zapisy zawiera KDN: kształcenie doktorantów (art. 198-217); ewaluacja szkół doktorskich (art. 259), nadawanie stopnia doktora (art. 185-197). W analizie możliwości organizacyjnych oparto się na szacunkach, które wykonano na bazie aktualnie prowadzonych studiów doktoranckich (Uchwała Senatu UP z dn. 26 III 2018 i dane z Biura ds. studenckich) oraz systemie POLON. W ostatnim zakresie źródłem danych była Strategia rozwoju UP w latach 2014-2020 – nowelizacja 2018.

Cel i zadania szkół doktorskich

Na obecnym etapie nie precyzujemy szczegółowych celów, pozostając na ogólnym (ustawowym) sformułowaniu, że misją szkół doktorskich jest **przygotowanie do uzyskania stopnia doktora** (art. 198.1). Z dalszych zapisów KDN wynika nie wprost, że szkoła doktorska winna również organizować **tryb eksternistyczny** (art. 217), a także sprawować **nadzór na wygaszanymi studiami doktoranckimi** (PW art. 279.2). W związku merytorycznym ze szkołami doktorskimi pozostaje też **procedura nadawania stopnia doktora** (KDN art. 185-197). Wprowadzić ustawowym organem w tym zakresie jest Senat lub inne ciało wskazane w statucie uczelni, lecz ustawa nie precyzuje kto ma **organizować i przygotować ten proces** (chodzi m.in. o komisje, recenzje, POLON itp.). Uznano zatem, że optymalnym rozwiązaniem będzie ulokowanie tych prac na poziomie zarządu szkół doktorskich.

Model

Zespół nie wypracował jednolitego stanowiska w sprawie liczby szkół doktorskich, przeto przedstawiamy dwa modele alternatywne.

Wariant 1

Część Zespołu uznało, że w dłuższej perspektywie optymalnym rozwiązaniem będzie powołanie na Uniwersytecie Pedagogicznym dwu interdyscyplinarnych szkół doktorskich:

Akademickiej Szkoły Doktorskiej (ASD) oraz **Dydaktycznej Szkoły Doktorskiej (DSD)**. Pierwsza byłaby odpowiednikiem dotychczas prowadzonych studiów doktoranckich, druga zaś nową formą kształcenia, zorientowaną na przygotowanie młodej kadry w zakresie dydaktyk szczegółowych. Wyodrębnienie DSD zostało podyktowane m.in. specyficznym programem, kadrami, praktykami oraz potencjalnym partnerem (Ministerstwo Edukacji Narodowej). W celu konkretyzacji szacunków (skali organizacji i kosztów) przejęto następujące dane nt. rekrutacji: ASD (50 osób rocznie), DSD (10 osób). Warto podkreślić, że łącznie odpowiadają one ubiegłorocznej rekrutacji (60 osób, po 6 na dyscyplinę), czyli wskaźnikowi, który MNiSW sugerowało podczas szkoleń. Ogólny schemat organizacyjny proponowanego rozwiązania zilustrowano w **zał. 1a**.

Wariant 2

W opinii innej części Zespołu należy powołać tylko jedną szkołę doktorską – czyli **Akademicką Szkołę Doktorską (ASD)**, w której ramach można również kształcić dydaktyków przedmiotowych (jako sekcję lub bez wyodrębnienia). Argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem są m.in. rozbieżności w postrzeganiu dydaktyk szczegółowych (dla jednych jest ona subdyscypliną szczególną, dla innych nie różni się niczym od innych subdyscyplin). Przy przyjęciu wariantu 2 ogólny schemat organizacyjny przedstawia modela na zał. 1b (nie byłoby także patronatu Ministerstwa Edukacji Narodowej).

Warto dodać, że podczas prac Zespołu odrzucono inne modele szkół doktorskich. Dotyczyło to w szczególności dziedzinowych szkół doktorskich (H – humanistyczna, S – społeczna oraz SP – szkoła obejmująca nauki ścisłe i przyrodnicze), gdyż w tym rozwiązaniu pomiędzy szkołami wystąpiłyby duże dysproporcje (H – 4 dyscypliny, S – 2 dla SP – 4) i zabrakło miejsca na sztuki plastyczne, gdyż w szkole muszą funkcjonować co najmniej 2 dyscypliny (por. aktualne uprawnienia – **zał. 2**). Problem pogłębił brak danych na temat uprawnień po zmapowaniu geografii, gdyż ulegnie ona podziałowi między S i SP. Do wyliczonych problemów dodano też konsekwencje możliwej utraty uprawnień podczas najbliższej ewaluacji. Niebezpieczeństwo tego typu raczej nie dotyczy H i SP (po 4 na ogół silne dyscypliny), nie można go natomiast wykluczyć w przypadku S (2 dyscypliny), gdyż utrata choćby jednego uprawnienia skutkowałaby zamknięciem szkoły (kosztowanym dla organizatora).

Dla ułatwienia lektury dalszej części dokumentu odwoływano się do modelu szkoły doktorskiej według wariantu 1a (czyli ASD i DSD).

Partnerzy

W świetle KDN szkołę doktorską można prowadzić wspólnie z partnerem krajowym posiadającym stosowane uprawnienia (art. 198.5). Na obecnym etapie nie zakładano takiego scenariusza, gdyż nie otrzymano żadnych sygnałów, by jakkolwiek dyscyplina reprezentowana na UP była tym zainteresowana. Gdyby jednak taka propozycja wpłynęła można ją uwzględnić w ramach ASD. Warto jednak zauważyć, że wspólne prowadzenie szkoły doktorskiej w myśl art. 198.5 jest obciążone ryzykiem, gdyż utrata uprawnień (po strony partnera) może rodzić dla UP dotkliwe skutki finansowe.

Inną formą współdziałania jest współpraca w trybie art. 198.6. W tym przypadku wobec podmiotu współpracującego ustawodawca nie wprowadził ograniczeń. Może być nim przeto dowolna instytucja naukowa (także zagraniczna) i przedsiębiorstwo, a także organizacja kultury, jednostka rządowa lub samorządowa, zaś zakres współpracy określa bilateralna umowa. Uznano więc, że taką formę współpracy należy rekomendować.

W przypadku Akademickiej Szkoły Doktorskiej (ASD) pożądanym byłby jeden lub kilku partnerów zagranicznych, gdzie słuchacze ASD mogliby odbywać obowiązkowe staże (1-3 mies.). W przypadku Dydaktycznej Szkoły Doktorskiej (DSD) najlepszym partnerem byłoby Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) lub reprezentacja kuratorów. W przypadku MEN, w rachubę mogłyby wchodzić staże oraz stypendia, lecz liczyłby się także aspekt wizerunkowy (szyld ministerstwa). W innym zakresie (warsztatowym) należałoby do współpracy włączyć Szkołę Ćwiczeń UP.

Drugą preferowaną formą kontaktu z międzynarodową nauką mogą być warsztaty prowadzone przez zewnętrznych (zagranicznych) specjalistów.

Dydaktyka. Programy i plany

W świetle KDN słuchacz szkoły doktorskiej winien w toku kształcenia uzyskać efekty dla kwalifikacji na poziomie **8 PRK (zał. 3)**. Konsekwencją takiego zapisu jest możliwość częściowego wykorzystania planów i programów studiów obowiązujących na dotychczasowych studiach doktoranckich. Ze względów prawnych, organizacyjnych i ekonomicznych należy jednak dokonać ich znacznej modyfikacji, aby możliwie wiele zajęć prowadzić w dużych grupach (tj. większych niż dyscyplina). Należy przeto wydzielić: 1. zajęcia wspólne dla wszystkich słuchaczy (treści interdyscyplinarne, np. filozofia i teoria nauki, metodologia ogólna, komunikacja naukowa), w tym fakultatywne; 2. zajęcia dla kilku zbliżonych dyscyplin lub dziedzin (np. humanistycznych i społecznych), w tym fakultatywne oraz zajęcia wymagające specjalizacji na poziomie dyscypliny.

Należy ponadto do programu wprowadzić zagadnienia, które uwzględniają ewaluację szkół doktorskich (KDN art. 261), w szczególności: umiędzynarodowienie (pkt 7), adekwatność programu kształcenia oraz indywidualnych planów badawczych do efektów na poziomie 8 PRK oraz ich realizację (pkt 1) tudzież sposób weryfikacji tych efektów (pkt 2). W związku w tym należy zaprojektować w programach obowiązkowe staże zagraniczne (dotyczy ASD) oraz wnikliwie przeanalizować plany pod kątem ich zgodności z PRK. W toku kształcenia należy także w szerokim zakresie uwzględnić zalecenia europejskie znane szerzej jako *Pryncypia Salzburskie* (Salzburg Principles 2005), w których podkreślono wagę m.in. kształtowania umiejętności „miękkich”, rozwijania umiejętności prowadzenia badań interdyscyplinarnych oraz pracy zespołowej.

Dużej refleksji wymagać będzie również dobór kadry, której zostaną powierzone zajęcia w szkołach doktorskich, gdyż kwalifikacje nauczycieli akademickich lub pracowników naukowych prowadzących kształcenie w szkole doktorskiej są jednym z ważniejszych kryteriów oceny (pkt 3). Jakkolwiek znakomita większość zajęć winna prowadzić kadra UP, należy zaprojektować specjalną drogę rekrutacji i finansowania kadry zewnętrznej, w szczególności zagranicznej.

Ostatnią funkcję mogłoby realizować zewnętrzny w stosunku do szkół ośrodek, np. projektowane w strukturach UP Interdyscyplinarne Centrum Studiów Zaawansowanych.

Osobną grupą problemów są praktyki. Aktualnie ustawodawca określił, że *program kształcenia może przewidywać odbywanie praktyk zawodowych w formie prowadzenia zajęć lub uczestniczenia w ich prowadzeniu, w wymiarze nieprzekraczającym 60 godzin dydaktycznych rocznie* (KDN art. 201.5). Możliwość tę należy w pełni wykorzystać kierując słuchaczy na obowiązkowe praktyki. W przypadku ASD główną ich formą winny być praktyki akademickie (w UP) oraz praktyki realizowane w formie staży zagranicznych. W przypadku DSD rekomendujemy, aby ich zakres byłby szerszy, obejmujący trzy typy praktyk: akademickie (UP), badawcze (MEN) oraz warsztatowe (w szkołach ćwiczeń); jednocześnie w DSD nie byłoby obowiązku odbycia stażu zagranicznego.

Organizacja. Zarządzanie

Skuteczne zarządzanie szkołami doktorskim oraz obsługa innych procesów (tryb eksternistyczny, wygaszane szkoły doktorskie i przygotowanie obsługi przewodów doktorskich) wymaga zcentralizowanego zarządzania. Przy zaplanowanej skali rekrutacji (60 słuchaczy rocznie), ich maksymalna liczba wyniesie 240, przeto do zarządzania taką jednostką należy przewidzieć: jednego dyrektora szkół doktorskich (wspólnego dla obu szkół) oraz dwóch zastępców; funkcje opiniotwórcze i nadzorcze winna pełnić wspólna Rada szkół doktorskich – (kolegialne ciało złożone po 1 przedstawicielu z każdej dyscypliny z obu szkół), zaś główny ciężar prac administracyjnych – 3-4 osobowy zespół. Ponadto w strukturze powinny działać rozmaite komisje stałe i doraźne, m.in. rekrutacyjna, dyscyplinarna, stypendialna, ewaluacyjna [ocena śródkresowa wspierana specjalistami z zewnątrz], komisja ds. wyboru promotorów i opiekunów i in.). Tak zaplanowany zespół realizowałby wszystkie procesy z wyjątkiem dydaktyki (w tym przygotowania planów oraz kart kursów). Ostatnią czynność byłaby wyłącznym zadaniem Rady każdej ze szkół (osobno ASD i DSD) i podlegałaby ocenie ze strony ogólnouczelnianych Rad Dyscyplin.

W zakresie nadzoru nad wygaszanymi szkołami doktorskimi rekomendujemy, aby nie wprowadzać w ich funkcjonowaniu żadnych zmian. Ostatnim ogniwem działalności szkół doktorskich jest obsługa trybu eksternistycznego. Nowy tryb otwierania przewodu sprawia, że przygotowania w tym zakresie należy przeprowadzać w szkole doktorskiej (chodzi m.in. o wybór promotora, potwierdzenie kwalifikacji 8 PRK i innych wymagań).

Jakkolwiek postępowanie o nadanie stopnia doktora jest wyłączną prerogatywą Senatu (lub wskazanego przezeń organu) warto z praktycznych względów, aby pozostała część tego procesu (przygotowanie, organizacja komisji, korespondencja, umowy, POLON itp.) delegować do prezydium szkół doktorskich. Można także rozważyć rozszerzenie zadań prezydium szkół i oddelegować tu organizację wszystkich postępowań awansowych (w tym habilitacji i profesur).

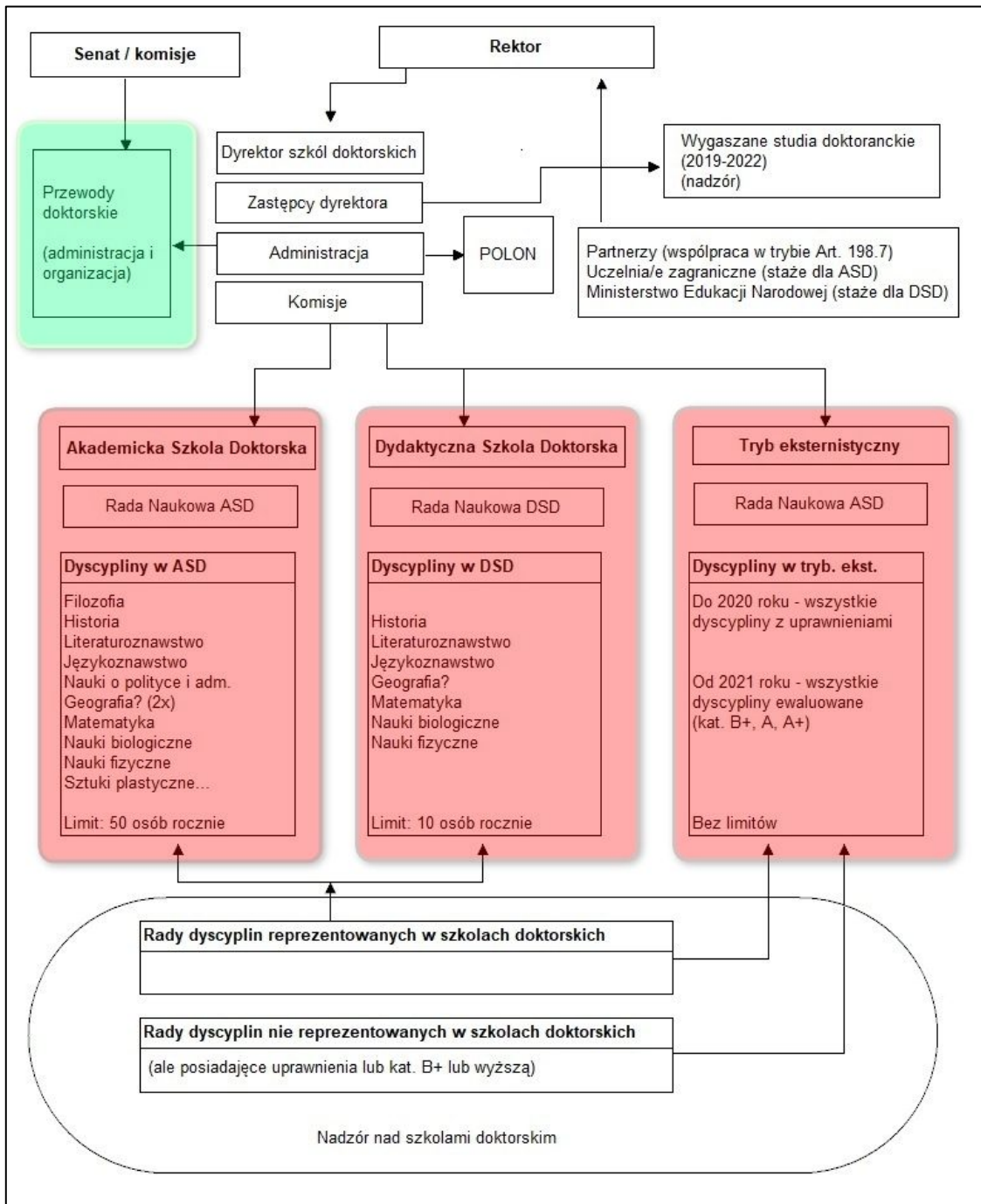
Ostatnią kwestią ważną na etapie planowania jest rozstrzygnięcie pytania: czy w fazie rekrutacji wprowadzić parytety dla poszczególnych dyscyplin? Zespół nie wypracował w tej kwestii jednolitej rekomendacji, gdyż każde rozwiązanie ma wady i zalety. Przy rezygnacji z

parytetów można bowiem rekrutować najlepszych kandydatów, lecz istnieje uzasadniona wątpliwość czy można ustalić jednolity i sprawiedliwy ranking dla wszystkich dyscyplin (np. pozwalający porównać kandydatów z zakresu historii, fizyki i sztuki?). Przy pozostawieniu parytetów zyskujemy natomiast sprawiedliwsze kryteria, choć nie mamy pewności czy indeksy otrzymali najlepsi. Ostatnie rozwiązanie ma jednak ważną zaletę praktyczną – umożliwia racjonalne planowanie (kadry i zasobów).

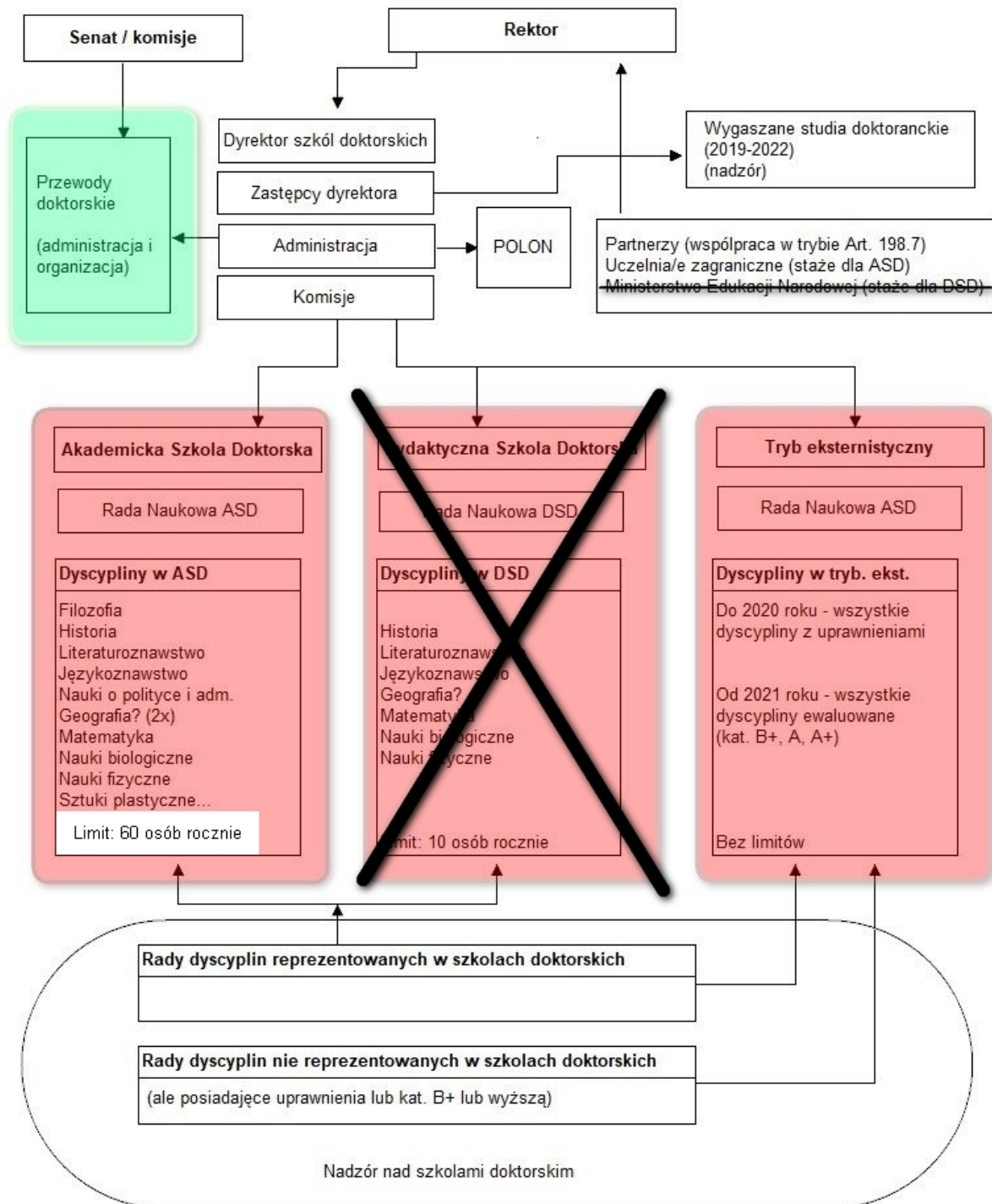
Oprac. Rektorski Zespół ds. nauki i szkół doktorskich

dr hab. prof. UP Władysław Marek Kolasa - przewodniczący; prof. dr hab. Władimir Mituszew;
prof. dr hab. Bożena Muchacka; prof. dr hab. Tomasz Szemberg; prof. dr hab. Mariusz Wołos,
dr hab. Andrzej Kornaś, prof. UP; dr hab. Katarzyna Potyrała, prof. UP; dr inż. Łukasz Tomczyk;
dr Krzysztof Kloc; dr Elżbieta Maj; dr Bogumił Naleziński

Załącznik 1a, Schemat organizacyjny szkół doktorskich UP (wariant 1)

Załącznik 1b, Schemat organizacyjny szkół doktorskich UP (wariant 2)

Lista jednostek z prawem do nadawania stopnia naukowego

Jednostka uprawniona	Dziedzina	Nadaje stopnie dr w dyscyplinie	Nadaje stopnie dr hab. w dyscyplinie
Wydział Filologiczny (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk humanistycznych	językoznawstwo, literaturoznawstwo	językoznawstwo, literaturoznawstwo
Wydział Geograficzno-Biologiczny (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk biologicznych	biologia	biologia
Wydział Geograficzno-Biologiczny (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk o Ziemi	geografia	
Wydział Humanistyczny (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk humanistycznych	filozofia, historia	historia
Instytut Politologii (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk społecznych	nauki o polityce	nauki o polityce
Wydział Matematyczno-Fizyczno-Techniczny (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk matematycznych	matematyka	
Wydział Matematyczno-Fizyczno-Techniczny (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk fizycznych	fizyka	
Wydział Pedagogiczny (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk społecznych	pedagogika	
Wydział Politologii (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina nauk społecznych	nauki o polityce	nauki o polityce
Wydział Sztuki (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)	dziedzina sztuk plastycznych	sztuki piękne	sztuki piękne

Załącznik 2

Charakterystyki 8 poziomu PRK

ZNA I ROZUMIE:		POTRAFI:		JEST GOTÓW DO:	
Uniwersalne charakterystyki poziomów		Uniwersalne charakterystyki poziomów		Uniwersalne charakterystyki poziomów	
P8U_W	światowy dorobek naukowy i twórczy oraz wynikające z niego implikacje dla praktyki	P8U_U	dokonywać analizy i twórczej syntezy dorobku naukowego i twórczego w celu identyfikowania i rozwiązywania problemów badawczych oraz związanych z działalnością innowacyjną i twórczą; tworzyć nowe elementy tego dorobku; samodzielnie planować własny rozwój oraz inspirować rozwój innych osób; uczestniczyć w wymianie doświadczeń i idei; także w środowisku międzynarodowym	P8U_K	niezależnego badania powiększającego istniejący dorobek naukowy i twórczy; podejmowania wyzwań w sferze zawodowej i publicznej z uwzględnieniem: <ul style="list-style-type: none"> • ich etycznego wymiaru, • odpowiedzialności za ich skutki oraz kształtowania wzorów właściwego postępowania w takich sytuacjach
Charakterystyki drugiego stopnia typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego	Charakterystyki drugiego stopnia typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego	Charakterystyki drugiego stopnia typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego	Charakterystyki drugiego stopnia typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego	Charakterystyki drugiego stopnia typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego	Charakterystyki drugiego stopnia typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego
P8S_WG	w stopniu umożliwiający rewizję istniejących paradygmatów – światowy dorobek obejmujący: <ul style="list-style-type: none"> • podstawy teoretyczne • zagadnienia ogólne i wybrane zagadnienia szczegółowe właściwe dla dyscypliny naukowej lub artystycznej; główne trendy rozwojowe dyscyplin naukowych lub artystycznych istotnych dla programu kształcenia; metodologię badań naukowych	P8S_UW	wykonywać wiedzę z różnych dziedzin do twórczego identyfikowania, formułowania i innowacyjnego rozwiązywania złożonych problemów lub wykonywania zadań o charakterze badawczym, a w szczególności: <ul style="list-style-type: none"> • definiować cel i przedmiot badań, formułować hipotezę badawczą • rozwiązać metody, techniki i narzędzia badawcze oraz tworzyć je stosować • wnioskować na podstawie wyników badań transferować wyniki prac badawczych do sfery gospodarczej i społecznej	P8S_KK	krytycznej oceny dorobku reprezentowanej dyscypliny naukowej lub artystycznej; krytycznej oceny własnego wkładu w rozwój tej dyscypliny; uznawania znaczenia wiedzy w rozwiązywaniu problemów poznawczych i praktycznych
P8S_WK	fundamentalne dylematy współczesnej cywilizacji; ekonomiczne, prawne i inne istotne uwarunkowania działalności badawczej	P8S_UO	opracowywać strategię rozwoju w dziedzinie działalności zawodowej; projektować warunki prawne i organizacyjne sprzyjające rozwojowi dziedziny działalności zawodowej; rozwiązywać najbardziej skomplikowane problemy, tworzyć innowacyjne rozwiązania, także z wykorzystaniem wyników prac badawczych	P8S_KO	wypełniania zobowiązań społecznych badaczy i twórców; inicjowania działania na rzecz interesu publicznego; myślenia i działania w sposób przedsiębiorczy
P8Z_WZ	najnowsze teorie dotyczące zjawisk i procesów umożliwiających opracowywanie nowych materiałów, metod, technologii, produktów i procesów	P8Z_UO	opracowywać nowe metody i technologie w dziedzinie działalności zawodowej	P8Z_KO	kształtowania kultury proaktywnej w dziedzinie działalności zawodowej
P8Z_WO	najnowsze stosowane w świecie metody i technologie w dziedzinie działalności zawodowej; najnowsze stosowane w świecie rozwiązania organizacyjne w dziedzinie działalności zawodowej	P8Z_UN	opracowywać nowe metody i technologie w dziedzinie działalności zawodowej	P8S_KR	podtrzymywania i rozwijania etosu środowisk badawczych i twórczych, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenia badań w sposób niezależny • respektowania zasady publicznej własności wyników badań naukowych z uwzględnieniem zasad ochrony własności intelektualnej
P8Z_WN		P8S_UU	samodzielnie planować i działać na rzecz własnego rozwoju oraz inspirować i organizować rozwój innych osób; opracowywać programy kształcenia lub szkolenia i realizować je z wykorzystaniem nowoczesnych metod i narzędzi	P8Z_UU	opracowywać programy szkoleń i materiały szkoleniowe w dziedzinie działalności zawodowej

Zał. 3